

Spansk romsk flicka i Granada.
Bild: Austin A Breed 1917

Romerna och Indien

Det var Istwan Wali, en ungersk teolog, som år 1753 lade en grund för att förlägga romernas ursprung till Indien. Franz Miklosich, en språkforskare, undersökte senare Walis material. Han fann möjlighet att koppla romernas språk till en befolkning som levde i nordvästra Indien för tusen år sedan.

Det fanns i Europa tidigt en enorm samling missförstånd och rykten, både aningslösa och mer illvilliga, kring romernas ursprung. Under historiens gång har de mest fantasifulla platser påståtts vara romernas första hemland. Många kanske skrattar åt detta idag, men tyvärr blev konsekvenserna ödesdigra. Floran av felaktiga uppgifter om romernas ursprung upprätthölls i Europa från medeltiden och framåt. De bidrog till avhumanisering, förföljelser, slaveri och till slut ren utplåning av romer under andra världskriget. Fördomarna och de falska ryktena lever kvar än idag.

Romernas utvandringstid från Indien förläggs av olika forskare till olika perioder, från så långt tillbaka som över 2000 år sedan fram till mellan 900- och 1200-talen efter Kristus. Kanske har olika grupper utvandrat vid olika tillfällen.

Även genetiker har bidragit i frågan. 1987 gjordes vid Harvard-universitetet en undersökning av amerikanska romer, vilka visade sig ha blodgrupper som kunde kopplas till Punjabregionen i Indien.

Men vilka var dessa människor? Hur levde de och försörjde sig? En av de teorier som på senare år lagts fram om romernas rötter är att många skulle härstamma från nordindiska militärkaster, alltså ursprungligen tillhöra den kastgrupp som kallas kshatriyas. Andra romer påstås härstamma från domerna, ursprungsbefolkningen i Kumaon i norra Indien.

Hans Caldaras, föreståndare för Romskt Kulturcentrum, RKC, i Stockholm, skriver på centrets hemsida:

"Eftersom romernas (le Romengi) historia inte varit nedtecknad kan man inte med säkerhet fastställa vad som var orsaken till att de vid olika tillfällen lämnade sitt land Indien någon gång på 1000-talet. Det existerar flera teorier. Till exempel naturkatastrofer, misär eller historiska händelser som kan ha bidragit till deras flykt. För ca 1000 år sedan härskade Mahmud Ghazni över dåvarande Persien. Under perioden 1001-1026 anföll han Indien vid ett flertal tillfällen. Många människor flydde därför från sina hemtrakter."

Hans Caldaras fortsätter:

"En annan historisk händelse

som inte är så olik den första inträffar när en rajputhärskare vid namn Raj Pithara led ett svårt nederlag mot dåtidens härskare Mahmud Chori vid Terain 1192. Pitharas armé, i vilken romer ingick, splittrades i tre delar. En grupp flydde västerut och kom så småningom till Europa. Resten av Pitharas armé skingrades i Indien. När de första romerna nådde Europa i början på 1300-talet, närmare bestämt Grekland, förväxlades de med en turkisk etnisk grupp som fanns i landet och som kallades för "Antsiganoi", (det kan ha stavats annorlunda). Varpå romerna även blev kallade för zigenare i Sverige, zingari i Italien, Zigeuner i Tyskland, tsigan i Frankrike."

En tillbakaträngd hinduisk armé

Samhällets högsta elit hade – då som nu – ett viktigt medel för att hindra just sina barn från att dö i krig: man låter helt enkelt folk från andra samhällsskikt ställa upp och ta riskerna. Till saken hör att Indien redan vid denna tid både var ett hierarkiskt skiktat och mångkulturellt samhälle.

Ian Hancock, en känd romsk forskare verksam vid ett universitet i Texas, USA, menar att det kan vara så att grupper som inte tillhörde härskarelitens erbjöds att ingå bland kshatriyas, krigarkasten, och att använda dess emblem och uniformer. Det sägs ha kunnat handla om folkgrupper som guja-

rer, loharer, tandas, rajputer och till och med siddhis, en grupp av afrikanskt ursprung som liksom flera av de andra finns i Indien än idag.

Bilden växer alltså fram av en redan från sin indiska början sammansatt, multietnisk hinduisk armé, tillbakaträngd från Punjab och Sind i vår tids Indien och Pakistan. Armén retirerade utmed det muslimska väldets gräns genom Afghanistan och Iran, till Anatolien i främre Asien, i nuvarande Turkiet.

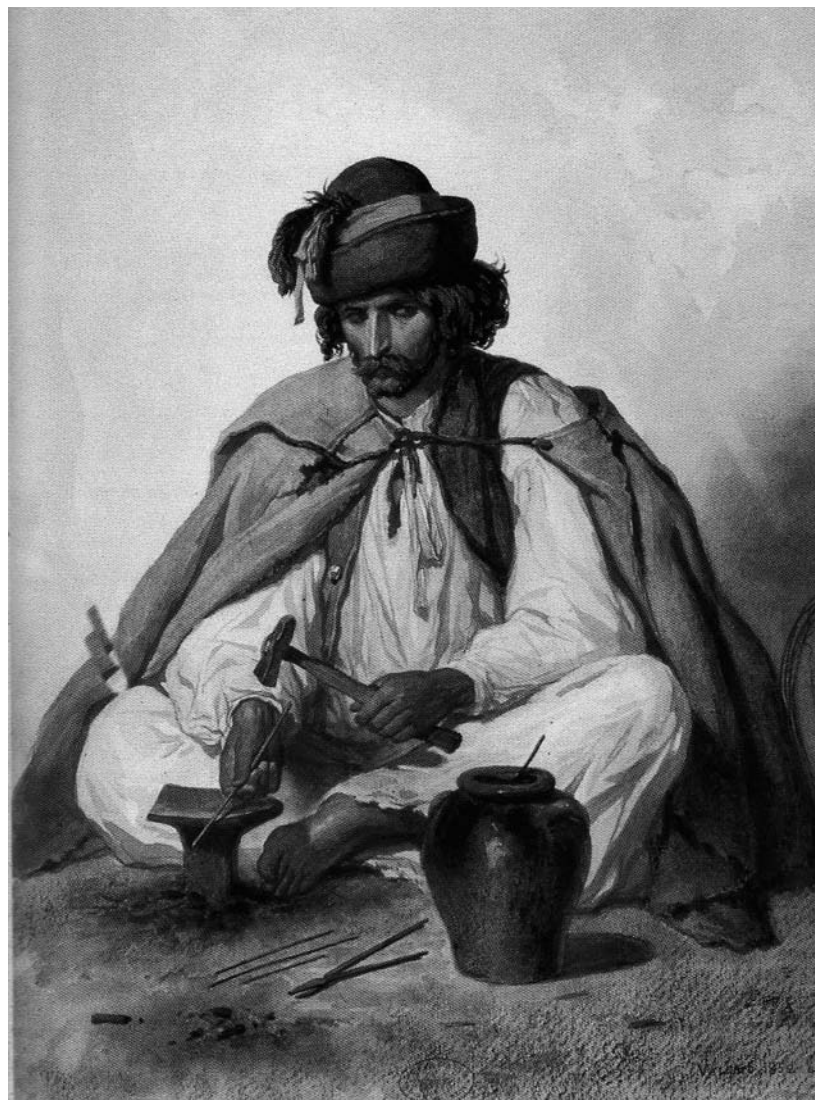
Under resans gång togs ord och grammatik från Persien, Armenien och Bysans in i språket, och säkert anslöt sig även människor som hade talat dessa områdens språk till hären.

Denna process fortsatte vid inträdet i Europa. En vandrande medeltida armé av det här slaget hade självklart inget eget land, men däremot egna vapensmeder, kockar och egen underhållning med musik och teater. Många menar idag att romernas ursprung bör kunna sökas i en sådan vandrande här.

Hästkötare och smeder

Säkert användes på många håll kärror som drogs av oxar, men i äldre tiders krigföring spelade den snabbare hästen en viktig roll. Den hästhanteringskunskap och hästtillgång som dessa krigarföljen troligen hade, bör – om teorin stämmer – ha kunnat underlätta romernas invandring till Väst- och Centralasien, till Nordafrika och Europa.

Att romerna i Europa senare verkligen både innehade och handlade med hästar kan vi veta via dokument om de förbud som blev följden av de olika europeiska myndigheternas försök att under 1700-talet hantera "zigenarproblemet". Bland de olika förbud som kejsarinnan Maria Theresa utlyste gällande romerna fanns även ett förbud mot hästhandel. Josef den II:e förbjöd romerna att äga hästar. En orsak till åtgärderna kan ha varit att de bofasta upplevde ekono-

Romsk smed i Matrabergen, Ungern, 1852. Akvarell av Théodore Vallério

misk konkurrens från romerna, de var ju skickliga smeder och hästkötare.

Romerna har också en rik folketro där hästen spelar en viktig roll. En förklaring till det kan vara att hästen spelat en så viktig roll i många romers kultur och ekonomi överhuvudtaget. I en vandrande armé blir hästen viktig för all längre förflyttning, vare sig det handlar om att rida eller att dra vagnar. Det är i sammanhanget intressant att notera att uppfinnandet av den hästdragna vagnen av många arkeologer anses ha kommit före uppfinningen av stigbygeln.

Rommaniord i svenskan

Det finns en hel del ord i resandefolkets språk som härstammar från

centrala Indien, och från språk som hindi, rajasthani och panjabi. I en artikel i Fjärde Världen nr 4/08 presenterade jag den ordbok i svensk rommani som 2008 utkommit, sammanställd av två resande, Lenny Lindell och Kenth Torbjörnsson Djerf i samarbete med språkforskaren Gerd Carling. Där påvisas dessa språkliga kopplingar till Indien.

I sammanhanget kan det vara värt att nämna att det är ju sant att romernas språk är släkt med sanskrit – men det är många andra språk också, till exempel alla de som tillhör den indo-europeiska språkfamiljen, inklusive svenska. De svenska räkneorden "ett", "två" och "tre" heter på hindi "ek", "do" och "tin". Via svensk rommani har

också ett antal ord med indiskt ursprung blivit en del av vardags-svenskan eller slangen: tjej/tjabo (hindi: *châvâ*), jack (öga, sanskrit: *ak'si*), pral (bror, sanskrit: *brathr*).

Indien - viktigt för romer?

En brittisk forskare, Judith Okely, anser att romernas koppling till Indien, eller eventuella härstamning därifrån, har överbetonats. Hon menar att det faktum att "sacacener", "egyptier", "bohemer" och "tattare" börjar beskrivas just under feodalismens sammanbrott i Europa på 1500-1600-talet tyder på att det kan handla om grupper som uppstår internt. Okely påpekar också att en bofast ekonomi – i Europas fall en kapitalistisk – har en förmåga att skapa sina egna nomader som inte ska underskattas.

Judith Okelys resonemang utsluter förstås inte att romer med ursprung från Indien vandrat in i Europa vid olika tillfällen. Och olika grupper har ibland förväx-lats. Irländska resande är till exempel inte romer. Däremot är romanichal i Storbritannien och USA romer.

Ian Hancock understryker dock att romernas rötter i Indien är ett faktum som ligger bortom all dis-kussion. Det lär enligt uppgift ha funnits romer i Spanien som ännu på 1500-talet hade berättelser om att de kommit dit från Indien. Och det finns flera romer idag – även i Sverige – som klart uttalar att In-dien har betydelse för dem. Men Hancock påpekar samtidigt att detta inte är väsentligt för samtliga romer, utan snarare är något som mest väckt vissa akademikers in-tresse.

Inte ens den språkliga likheten mellan romani och språk i Indien väcker någon väldig entusiasm bland alla romer, menar Hancock. Det finns till och med romer som ser ett ursprung från Egypten som mer centralt för dem, påpekar han.

Själva den engelska motsvarig-heten till ordet zigenare, "gypsy", härleder Hancock ur "egyptian", vilket användes i forna tider mer

allmänt om östliga och, som man såg det, exotiska och avlägsna folk. I Makedonien finns en folkgrupp som krävt att registreras som "egyptier". Och historiska kopp-lingar till Balkan finns faktiskt; Epirus vid grekisk-albanska kusten kallades tidigare "Lilla Egypten"!

Ian Hancock anser själv att ro-merna måste ses som ett samman-satt folk med ursprung i Asien. Och Indiens roll på Indira Gandhis tid; att erkänna romerna som en indisk befolkning utanför Indien och eta-blera romerna i FN-sammanhang-et var verkligen viktig, menar han. Det ledde till etablerandet av Ro-mernas Världskongress, och även till möjligheterna att kräva kom-pensation för stöldrarna av egen-dom, åt de romer som överlevde utplåningsförsöket under Förintel-sen. Detta kunde inte ha skett utan stödet av en stat.

Ian Hancock anser också att många forskare alltför lättvindigt avvisar fakta som tyder på romer-nas koppling till Indien, till exem-pel ett faktum som att romanior-det för "kors", *trushul*, betyder "Shivas treudd" på sanskrit.

Varifrån kommer du? Det är den bofastes fråga till den som upp-fattas som utifrån kommande. För

ett femtontal år sedan frågade jag en kvinna i en romsk familj i södra Stockholm: "Kommer ni från In-dien?", en fråga som jag idag ser som ganska märklig att ställa. Sva-ret blev i alla fall: "Ja, dom säger ju det, men själv är jag uppväxt på Skarpnäcksfältet, precis här i när-heten".

Henrik Persson
Fil kand, kulturvetare

Fakta och lästips:

A.L. Basham: *The Wonder that was India*. 1954, 1963, 1966, 2004.

Irka Cederberg: *Romerna i ett förändrat Europa*. 2004.

Ian Hancock: *The Struggle for the Control of Identity, The Pariah Syndrome*, se nätet.

Jan Otto Johansen: *Folket som ingen vill ha. Zigenarna i Östeuropa*. 1997.

David Mayall: *Gypsy identities, 1500-2000: from Egipcians and moon-men to the ethnic Romany*. 2004.

Judith Okely: *The Traveller-Gypsies*. 1983.

Ola Wikander: *Ett träd med vida grenar. De indoeuropeiska språkens historia*. 2008.

The Patrin Web Journal: A Brief History of the Roma, se nätet.

Rumänsk-språkig affisch som annonserar för försäljning av romska slavar. Bukarest, 1852